

אספרה שמך לאחי

♦ ה' כסלו תשפ"ד ♦

יצחק את רבקה, והלכו להר המוריה למקום שנעקד שם, והתפללו שם, אמנם תפילה זו לא הייתה כל כך קלה להתקבל, כי הרי אברהם אבינו הובטח שימות בשיבה טובה, שלא יראה את בן בנו עשיו יוצא לתרבות רעה, 'ועל ידי תפילה זו שהתפללו לילדים, הוצרך הקב"ה לקצר חיי אברהם בחמש שנים, כדי שלא יגדל עשיו ויהיה בן שלש עשרה בחיי אברהם, שאז יצא לתרבות רעה, בכל זאת קיבל הקב"ה את תפילתו, והרמז לזה בפסוק "ויעתר לו ה'" שזה בגימטריא חמש שנים. והיו משתטחים בהכנעה ובלב נשבר, ⁵ יצחק אבינו הרבה והפציר תפילות לא תפילה אחת ולא שתים אלא שפך תפילות כמו עשיר, עד שהיפך את הגזרה למדת הרחמים, והיה יצחק אומר; רבונו של עולם כל בנים שאתה נותן לי יהיו מן הצדקת הזאת, וגם רבקה התפללה ואמרה; כל בנים שאתה נותן לי יהיו מן הצדיק הזה, אחר כך הקריב יצחק אבינו ⁶ קרבן עולה, וירד אש מהשמים וקיבל את קרבנו, ותפילתו.

♦ יצחק נולד שנית ♦

ואֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם; כבר למדנו בשבוע שעבר איך ה' סיבב ונגמר השידוך של יצחק אבינו בכי טוב על ידי השדכן אליעזר, כעת אנו עוברים להמשך התולדות של יצחק ורבקה, להודיע איך נולדו להם בנים על ידי תפילתם, אך מדוע התורה חוזרת לכמה עשרות שנים אחורנית ואומרת; אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק! וזה לא מובן הרי זה אנו כבר יודעים מהפרשיות הקודמות, הרי יצחק הוא כבר חתן, וכעת צריך להגיד "מזל טוב" על החתונה, ומדוע משרים כאן על לידתו, אמנם מעשה שהיה כך היה; בשעת העקידה, היה אברהם אבינו מוכן ומזומן לשחוט את בנו, וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחֵט אֶת בְּנוֹ, וכשהגיע החרב על צווארו של יצחק ¹ פרחו לו נשמתו, וכשהשמיע המלאך

הקול מבין הכרובים; אֵל תִּשְׁלַח יְדָךְ אֶל הַנְּעַר, ניתנה בו נשמה חדשה, וחי מחדש, ואז התרומם יצחק ועמד על רגליו ואמר; בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְחַיֶּה הַמֵּתִים, ונחשב לו כאילו אז נולד, ולכן נכתב כאן אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק! שנעשה כאילו נולד מחדש, ואז נולדה לו בת זוגו, והמתין שלש שנים, וכשהיה בן ארבעים שנה, נשא את רבקה אמנו [ועד ² העקידה היה לו נשמה משרש נקיבה ולא היה יכול להוליד כלל, ורק כעת קיבל נשמה משרש זכר, ונולד לו בת זוגו].

♦ מדוע היה צריך להרבות בתפילה ♦

כשנתבונן ⁷ במעשה, זה נראה תמוה, אמנם נכון שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ולכן היו האבות עקרים ולא הולידו מיד כדי שיתפללו, אבל מדוע לא נענה מיד כשהתחיל להתפלל, לקיים הפסוק והיה טרם יקראו ואני אענה, וגו' למה היה צריך כל כך להרבות ולהפציר? אלא שכאן מסתתר דבר מעניין; אמנם הקב"ה עושה רצון יראיו ונענה לתפילתם מיד כשמתפללים, אבל זה רק בתחילה, ועל זה נאמר רַצוֹן יִרְאֵיו יַעֲשֶׂה, אבל כשהתפללו שיהיה כך, והקב"ה נענה, ואח"כ מאיזה

♦ ויעתר לו ה' ♦

במשך עשרים שנה ³ הייתה רבקה עקרה, והיו ממתנינים ומצפים לישועה, לאחר עשרים שנה לקח

1. פרקי רבי אליעזר פל"א. לקוטי תורה פ' חיי שרה, מגלה עמוקות, פ' תולדות.

2. חומש החיד"א

3. פרקי דרבי אליעזר פרק לב

4. רי"ח זוננפלד, כרם חמד על ברכות כ"ט..

5. רבה ס"ג ה'

6. זהר קל"ז.

7. בית ישראל מבעל עטרת צבי מזידיטשוב זי"ע, ומש"כ על רצון יראיו הביא בשם הבעש"ט.

ועקרה, ולא תהא תפלתנו עקרה. ומה שאמרו ישרים צדיקים וכו' לא היתה כוונתם על עצמם אלא על חנוך ואברהם והצדיקים שעתידיים להיוולד.

♦ מדוע עדיף צדיק בן צדיק ♦

ה' נעתר לו ולא לה, כלומר בזכות תפילתו של יצחק נפקדה רבקה, ולא בזכות תפילתה של רבקה, ומדוע? שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק, לתפילת צדיק בן רשע, פירושו שהצדיק שגם אביו היה צדיק, יש לו מעלה שיש לו זכות אבות, ולכן התקבלה יותר תפילת יצחק. אמנם יש להתבונן, כי לכאורה כשמדברים על תפילה שצדיק מתפלל, הרי יש¹⁰ מעלה יותר בתפילת צדיק בן רשע, שיש לו לב נשבר, וצריך תמיד להתחזק שאין לו זכות אבות, והנסיגנות שלו יותר קשים, ומדוע העדיפו בשמים את תפילת יצחק מאשר את תפילת רבקה, אלא שהתפילות שהתפללו אבותינו סבבו מן השמים שזכותם יעמוד לנו כשנצטרך לישועה,¹¹ והגמרא אומרת מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים, ופירשו¹² בזוהר שהתפילות של אבותינו משפיעים ברכה לכל בני ישראל לדורות, והרי התפילה הזאת לא היתה הראשונה, כי אברהם אבינו כבר התפלל לזכות לבנים, ותפילת אברהם היתה תפילת צדיק בן רשע תרח, ותפילתו כבר התקבל בשמים, ושמורה כבר לדורות הבאים, למי שיהיה צדיק בן רשע ויתפלל לזכות לבנים,¹³ וכעת היה חסר תפילת צדיק בן צדיק, לכן קיבל הקב"ה את תפילת יצחק, שהיה צדיק בן צדיק, ולא תפילת רבקה שהיתה צדקת בת רשע.

♦ ויתר ציצו הבנים בקרבה ♦

ויתרוצצו הבנים בקרבה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"ז, עשו מפרכס לצאת.¹⁴ עשיו רצה להרוג את יעקב,¹⁵ ומרוב צערה הייתה בסכנת חיים, ותאמר אם כן למה זה אנכי מתפללת על ילדים, הרי חיי קודמים. (וכיון שאמרה כך, דקדקו עמה כחוט השערה¹⁶ והפסידה שלא

סיבה מתפלל שיהיה להיפך, זה כבר לא הולך כל כך בקלות, ואמנם גם בזה הקב"ה יושיע, אבל צריך יותר רחמים, צריך לשווע ועל זה נאמר; וְאֵת שְׁוַעְתָּם יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם.

והנה יצחק אבינו בתחילה כשנשא את רבקה, חשש מאוד שאם תלד בדרך הטבע, הילדים יהיו דומים לבני משפחתה, בתואל ולבן הרשעים, שהרי רוב בנים דומים לאחי האם, ולכן התפלל יצחק אבינו תפילה נוראה; שתהיה אשתו עקרה ולא יהיו לה ילדים, ואכן נענה בזה, וה' עשה את רצונו ככתוב; רָצוֹן יִרְאֶי וַיַּעֲשֶׂה, רק כעבור כל כך הרבה שנים, כשראה שבדרך הטבע לא יהיו לה, התפלל לה' והפך את תפילתו וביקש; שכעת כן יהיו לה ילדים, כי כעת כבר יהיה בדרך נס מהשמים, ולא יהיה בזה השפעה לרעה, ולכן היה צריך להרבות בתפילה, להפוך דעתו של ה' ממה שהיה, ובזה התקיים וְאֵת שְׁוַעְתָּם יִשְׁמַע וַיּוֹשִׁיעֵם, וכך דרשו⁸ חז"ל, על הפסוק וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' שיש כלי שמשמששים בו לעבודת איסוף התבואה בשדה, ונקרא "עתר" שבו מהפכים את התבואה ממקום למקום, ומדוע נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר לומר לך; מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגזנות למדת רחמנות, וכאן היה יצחק להפוך את הגזירה ממה שהוא ביקש בעצמו.

♦ בְּפִי יִשְׂרָאֵל תְּתַרְוֶמֶם ♦

כשנעתר 'יצחק לה' לנכח אשתו, תקנו יצחק ורבקה את התפילה; בְּפִי יִשְׂרָאֵל תְּתַרְוֶמֶם: וּבְשִׁפְתַי צְדִיקִים תִּתְבָּרַךְ: וּבְלִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ: וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלֵּל: שזה ראשי תיבות של יצח"ק - ישרים - צדיקים - חסידים - קדושים. וכמו כן מרומז השם של רבקה באמצעי תיבות תתרומם - תתברך - תתקדש - תתהלל. ואנשי כנסת הגדולה קבעו לומר את זה בתפילת שחרית בשבתות ובימים טובים, אחר שוכן עד, ולכבוד יצחק ורבקה - אומר אותה החזן בקול, שבזכויותיהם ייטיב לנו הקב"ה, וכשם שהקב"ה שמע תפילתם של יצחק ורבקה ונפקדו, כן ייעתר לנו כל צרכנו ולא יהיה בנו עקר

8. סוכה י"ד.

9. סדר התפילה להרוקח, חיד"א שמחת הרגל על הגש"פ

10. מסופר על האהבת ישראל זיע"א שלפני השוה"ט היה לומד לעצמו כמה לימודים וגם נוע"א על הפרשה ומנהגו היה שדבר האחרון שלמד לפני הטיש היה הנוע"א בתחילת פ' אמור, שאומר שם שצדיקים בעלי ייחוס אע"פ שמדרגתם גדולה מ"מ יכולים ח"ו ליפול משא"כ צדיקים שאינם בעלי ייחוס אינם נופלים כ"כ מהר, שעבודתם בהכנעה.

11. יבמות ס"ד

12. תולדות דף קלז

13. דברי יואל

14. תנחומא עקב ג'

15. פרדר"א ל"ב בפי' הרד"ל

16. עץ יוסף על מ"ר אות ו'

אדום והיה לו הרבה שערות שער הראש²⁶ והזקן וגם שיניים... כילד מבוגר ויקראו שמו עשיו, פירוש הוא נגמור ונעשה. ואחרי כן יצא אחיו, כשידו אוחזת בעקבו של עשיו להפילו. אמר הקב"ה: ²⁷אתם קראתם לחזיר שלכם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם, וקרא לו הקב"ה שמו יעקב.

♦ וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים ♦

אחד הולך בדרך החיים ואחד הולך בדרך המות, יעקב הלך בדרך החיים שהיה יושב אוהלים ועוסק בתורה כל ימיו, ועשו הלך בדרך המוות, היה איש שדה והרג את נמרוד ואת בנו, היה רמאי והיה מרמה את האנשים בפיו, והיה מרמה גם את אביו והיה שואל אותו אבא איך מעשרים מלח ותבן, וחשב יצחק שהוא באמת כל כך דתי, [אפרומער, כידוע האימרה בשם צדיקים פרו"ם ר"ת פול רשעות ווייניג מצוות] מחמיר בכל דבר, עד שרוצה הוא לעשר אפילו מלח ותבן, שזה בעצם פטור מן המעשר, כל כך צבוע ורמאי היה עשיו, לעומת זה - ויעקב איש תם יושב אוהלים, יעקב היה צדיק וישר, תם, בלי שום רמאות, ישב בבית המדרש יומם ולילה ולמד תורה, עשיו על פי רוב היה מבלה זמנו בשדות ועסק בצידה ועשה מטעמים טובים ונתן לאביו יצחק לאכול, אבל רבקה אמנו היא היתה אוהבת ביותר את יעקב, כי היא היתה מבינה טוב מאוד על רמאויות, למודה היתה לראות את לבן אחיה, שהוא היה גם כן רמאי גדול, ולכן ההתנהגות של עשיו לא היה ללבה, והשכילה להבין שיעקב בנה הוא הישר, הוא הצדיק, ואותו היא אהבה.

♦ וַיַּאֲהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו ♦

יעקב²⁸ אבינו הועמד כאן בנסיון גדול מאוד, הוא הרי הלך בתום לבו וביושר כל הזמן, והנה הוא רואה שאביו הצדיק אוהב את עשיו על אף היותו רשע גדול, ואילו אותו הוא פחות אוהב, אבל יעקב לא נטש את דרכו,

ילדה י"ב שבטים שהיו ראויים לצאת ממנה, כי אמרה למה ז"ה בגימטריא י"ב) ותלך¹⁷ להתפלל במקום טהור המוכן לתפילות, במקום שהלכה היא ויצחק להתפלל על ילדים בהר המוריה.

♦ ילך אצל חכם ♦

חכמינו ז"ל¹⁸ אמרו שמי שיש לו צער או חולה בביתו, ילך אצל חכם שיבקש עליו רחמים, ולכן הלכה רבקה לבית מדרשו של שם בן נח, להשיח צערה ולשאול מה יהא בסופה, ומדוע לא¹⁹ הלכה אצל חמיה אברהם אבינו, אלא שלא רצתה לצערו, ובפרט כשישמע שכשעוברת ליד בית עבודה זרה עשו מפרכס לצאת, ויתכן שמשמים עכבו בעדה, ולא רצו שאברהם אבינו ישמע מזה כדי שילך מהעולם בשיבה טובה.

♦ שם בן נח ♦

שם בן נח היה נביא ה' במשך²⁰ ארבע מאות שנה²¹ הוא גם היה ראש בית דין שתיקן כמה תקנות, והאבות והשבטים התנהגו על פי גזרותיו, גם הקים ישיבה ולמדו אצלו כל האבות הקדושים²² אברהם אבינו²³ יצחק אבינו²⁴ ויעקב אבינו, וכעת באה רבקה אמינו להשיח את צערה לסבא שלה שההפרש ביניהם יותר מעשר דורות, ושם בן נח כבר היה אז בן חמש מאות חמישים שנה, והוא בישר לה בשם ה': שני עמים עתיד לצאת ממך,²⁵ וכיון שהם שני עמים ששונאים ונלחמים זה בזה, לכן עשו בתחילת יצירתם מריבה, אבל מעתה ינוחו, ותמצאי מנוח והשקט לנפשך.

♦ מי נתן את השם יעקב ♦

כשנולדו, יצא הראשון עשיו אדמוני, כולם ראו שהוא

17. פרקי דרבי אליעזר פרק לב

18. ב"ב קט"ז. ע"פ הגירסא בעין יעקב

19. פענח רזא

20. תנא דבי אליהו רבה כ"ח

21. עבודה זרה ל"ו:

22. זהר חדש פ' נח כה:

23. רבה פנ"ו י"א וישב אברהם אל נערי ויצחק היכן היה שלחו אצל שם ללמוד

24. דרשת הרמב"ן תורת ה' תמימה שהיה יעקב בן חמישים כשמת שם בן נח

25. רמב"ן על בראשית פרק כה פסוק כג

26. תרגום יונתן פסוק כ"ה

27. רבה ס"ג ח'

28. טיב התורה עמוד שנ"א

♦ יעקב מייעיץ איך להרוג את נמרוד ♦

כשנפטר אברהם,³¹ ערב פסח היה, בישל יעקב נזיד עדשים, כדי לנחם את יצחק, שזהו מאכל אבלים שהם עגולים,³² כך אכלו אדם וחווה כשנהרג הבל, וכן כשנשרף הרן באור כשדים היו הוריו אוכלים עדשים, וכעת בישל יעקב עדשים ליצחק, והנה; ויבא עשיו מן השדה, והוא עייף, הוא עבד קשה באותו יום הוא רצח את נמרוד, שנלחם עמו,³³ כי כאשר התחיל עשיו לצוד בשדה מצאו נמרוד שהיה גיבור ציד, ואמר לו לעשיו; שאין שום אדם רשאי לצוד בשדות אלא הוא, עשיו כמובן לא הסכים לכך, והחליטו לקבוע יום מלחמה, לראות מי יותר גיבור, ובא עשיו ונטל עצה מיעקב, איך לנצח את נמרוד, וכיון שיעקב רצה שנמרוד ייהרג על שהמריד את כל העולם על הקב"ה, לכן נתן עצה לעשיו ואמר לו; כל זמן שיהיה נמרוד לבוש בגדיו החמודות, לא תוכל לו, אך תאמר לו שיפשיטם אז תוכל לו.

♦ ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו פְתָנוֹת עוֹר ♦

מה היו ³⁴הבגדים שלבש נמרוד, הבגדים האלו היו בגדים מיוחדים, הבגדים שעשה הקב"ה לאדם הראשון ולאשתו חוה, וכל מי שלובש אותם נעשה גיבור ציד, לפי שהיו מצוירים בהם כל מיני חיות ועופות ודומה כאילו הם חיים, והיו עופות וחיות באות אצלו מעצמן, ונח הכניסן לתיבה, וכשיצאו, לקחן חם, ועברו בירושה מחם בן נח, לנמרוד, וכשהיה לובש אותן, היו כל בהמה חיה ועוף באים ונופלים לפניו, ועשיו חמד אותם מאוד.

♦ עצת יעקב מתקיים ♦

אכן נמרוד ³⁵הגיע למקום שנקבע כדי להילחם עם עשו כשהיה לבוש באותו בגד, ובגד זה לא היה חדיר חרב, כך שנמרוד היה בטוח בניצחונו על עשו, וכשהגיעו לאותו מקום המיועד ראה עשו את נמרוד לבוש עם הבגד הזה, אמר לו; אם גיבור אתה אל תלחם בי עם המעיל הזה, שבזה לא תראה גבורתך, וודאי תנצח אותי, תוריד את המעיל שאתה לבוש ואז נראה מי יגבר על מי - מלים אלו שכנעו את נמרוד להפשיט את בגדו, הוא

יעקב לא מרמה אף אחד, יעקב איש חלק, יודע הוא את האמת, שדרכו היא נכונה וממנה לא יזוז על אף הקשיים, אמנם כאן התורה מגלה לנו שכל נסיון לבסוף הוא עובר, לכן כתוב כאן לשון, ויאהב יצחק את עשו בלשון עבר, לרמז לנו שהיתה זו אהבה זמנית בלבד, שכן כל דבר שאינו אמת לא יחזיק מעמד, שקר אין לו רגליים [האותיות שקר עומדות על רגל אחת בלבד] ובסוף תתגלה התרמית, מה שאין כן אצל רבקה שאהבה את יעקב כתוב בה בלשון הווה ורבקה "אוהבת" את יעקב, לשון הווה משמעותו שיש לדבר המשך כל הזמן כי האמת נצחית היא.

♦ ויצחק בן ששים שנה בְּלָדָת אִתָּם ♦

כל זמן שיעקב ועשיו היו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, אמרו שזה רק מעשה נערות, עד שנעשו בני שלש עשרה, כיון שנעשו בני שלש עשרה - זה פרש לבתי מדרשות, וזה פרש לעבודת אלילים, באותו יום נפטר אברהם אבינו כדי שלא יראה את עשיו בן בנו יוצא לתרבות רעה, כי הקב"ה הבטיחו שימות בשיבה טובה, ולכן אף שהיה צריך לחיות מאה ושמונים שנה, קיצר הקב"ה חמש שנים משנותיו.

♦ יצחק בן ששים, כשעבר ששים ושניים משנולד ♦

לפי החשבון הפשוט, ²⁹כשנפטר אברהם היה עשיו בן חמש עשרה, שהרי יצחק נולד למאה, ויצחק בן ששים בלדת אותם הרי ק"ס, ועד קע"ה הרי ט"ו, אלא ששהה יצחק אחר העקידה במשך שנתיים בגן עדן שהביאוו המלאכים שם כדי לרפאות אותו, כיוון שניזוק בעיניו בשעת העקידה כאשר היה אביו רוצה לשחטו ³⁰באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו ולקחוהו המלאכים לרפאותו, והשנים הללו שהיה בגן עדן, אינם נחשבים בחשבון שנותיו של יצחק ולפי זה יוצא שכשנולדו עשיו ויעקב כבר היה ששים ושנים שנה אחר לידת יצחק, וכשנפטר אברהם היו יעקב ועשיו בני י"ג.

29. פענח רזא פ' חיי שרה

30. רש"י כז א

31. פמ"ג משב"ז תע"ו ג'

32. פרדר"א ל"ה

33. בעלי התוס'

34. פרדר"א כ"ד ובעלי התוס'

35. אמרות אליהו, לוי, בשם דרשן

פשט אותו ותלה את הבגד על עץ הקרוב אליו, כשנמרוד היה הולך חזרה למקום המיועד למלחמה, רץ עשו לקח את המעיל לבש אותו וכך הצליח להרוג את נמרוד.

♦ וַיבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף ♦

אחרי יום כזה, כשחזר עשיו הביתה³⁶ תקף אותו הרעב מאוד עד שאחזו חולי הבולמוס, שאם לא היה אוכל היה מיד מת, ולכן כשנכנס לבית היה כל כך עייף, שלא היה לו כח לזוז ואפילו להכניס את האוכל לפה, ולכן אמר הנני הולך למות. כשראה את הנזיד שאל את יעקב: ³⁷מה אתה עושה? מה טיבו של נזיד זה? אמר לו יעקב; וכי אינך יודע שנפטר אברהם זקננו, ואני עושה תבשילין להברות את אבינו האבל! [סעודה ראשונה שהאבל אוכל נקרא סעודת הבראה] אמר לו עשיו: מה? באותו הזמן [אברהם] פגעה מדת הדין? תשמע! אוהבי ושונאי מתו כאחד, אברהם מת ונמרוד מת! מִקְרָה אָחָד לְצַדִּיק וְלְרָשָׁע, פְּמוֹת זֶה בְּן מוֹת זֶה, אִם כֵּךְ? כִּפֹּר עֵשָׂו בְּכָל, וְאָמַר; אֲנִי כָּבֵר לֹא מֵאֲמִין בְּכֻלּוֹם: אֵין שְׂכַר לְצַדִּיקִים, וְלֹא יִהְיֶה תַחֲיִית הַמֵּתִים.

♦ הֲלֵעֵיטִינִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה ♦

אותו רשע פער³⁸ פיו כגמל, ואמר ליעקב: אני פותח את פי ואתה תשפוך ותערה את כל הקדירה כולה לתוך פי, כמו שמלעיטין את הגמל, כי אם לא, אני הולך למות, ובכן אל תמתין עד שייגמר להתבשל ויהיה בצבע לבן, אלא כשעדיין³⁹ חצי מבושל שזה אדום.

♦ קְנִיית הַבְּכוֹרָה ♦

חשב יעקב ואמר: העבודה לה' בבית המקדש הוא על ידי הבכורים, ככתוב קִדֵּשׁ לִי כֹל בְּכוֹר וְאֵין רֶשֶׁע זֶה רָאוּי לְהַקְרִיב לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, [אמנם יעקב אבינו, בוודאי ידע ברוח הקודש שה' יתברך יבחר את שבט לוי במדבר, והם ישרתו במקום בכורי ישראל, עקב מעשה העגל,

36. פענח רזא פ' תולדות

37. תנחומא ישן, רבה ס"ג, י"א.

38. רבה סג יב, שוח"ט משלי י"ג בפ' מהר"י כהן.

39. הלעיטיני נא, כמו אל תאכלו ממנו נא, ועיין באוצר אפרים עמוד תצ"א.

40. שער הגלגולים פכ"ג, ישמח משה פ' במדבר בפסוק קח את הלויים

41. פענח רזא

42. תנחומא ישן

43. שער בת רבים

ואם כן הרי העבודה תהיה רק על ידי הכהנים ולא על ידי הבכורים, ואם כך בשביל מה היה צריך לקחת הבכורה מעשיו? ובפרט שבחירת הכהנים עוד היה לפני בניית המשכן, ונמצא לפי זה שעדיין אף פעם לא היה העבודה על ידי הבכורים,⁴⁰ אלא שלעתיד לבא יחזרו הבכורים לעבודתם כי לכל עונש יש גבול, אמנם גם הלויים שעלו לגדולה לא ירדו, אבל הבכורים יצטרפו לעבודה, ולכן לא רצה יעקב שיהיה הבכורה אצל עשיו].

♦ וַיְבֹרַךְ אֶת הַבְּכוֹרָה ♦

יעקב אמר לעשיו: תשמע עשיו! אתה רוצה שאאכיל אותך, זה לא משתלם לי כלכלית,⁴¹ כי אם לא אתן לך לאכול אתה תמות ונגמר העסק, אני יורש את אבינו לבד בלי בעיות, ויהיה הכל שלי, אך אם אתן לך לאכול אני מפסיד בזה שתישאר לחיות, ולכן לפחות מכור לי את הבכורה. אמר לו עשיו:⁴² בכורה אתה רוצה, אולי גם תרצה לקנות חלקי לעולם הבא? אמר לו יעקב: על זה אני לא מוכן לשלם, כי אני לא יודע אם יש לך חלק לעולם הבא, אבל הבכורה ידוע לי כיום שהיא אצלך מכור לי אותה! התחיל עשיו לחרף ולגדף, כפר בה' וביזה את הבכורה.⁴³ הבכורה לא היתה שוה בעיניו, והיה דומה לרשע שיש לו אתרוג מובחר מאוד למכור, ואינה שווה אצלו יותר משאר פרי, ורוצה למכרה בזול כפי ששווה האתרוג אחרי סוכות, וכיון שלא היתה הבכורה שווה אצלו, קנה ממנו יעקב ביושר את הבכורה במחיר לחם ונזיד עדשים.

♦ וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֲהֵלִים ♦

יעקב היה יושב ולומד תורה בהתמדה רבה, ויהי היום עשה יעקב סעודת מרעים לשמחת סיום מסכת בבא קמא, וישב בסעודה לעת ערב עם אחוזת מרעיו, הלומדים תורת ה' ואמונתו, ובביהמ"ד היה חם והבית מלא אורה, וששים ושמחים ואוכלים ושותים, והנה עשו אחיו בא מצידו אשר רדף ביער אחרי חיות, לְצוּד צִיד לְהִבְיָא: וְלֹא מִצָּא אֶז אֶפִּילוֹ אֲרַנְבַּת, וְהוּא עֵיף וְרַעֲב וְצָמָא, וַיִּשָּׂא עַל כְּתָפוֹ הַקְּנָה רוּבָה שֶׁל בְּרַזֵּל מִשָּׂא כְּבִידָה,

♦ אומץ נבורותיך הפלאת בפסח. ♦

הגיע ליל יום טוב ⁴⁶הפסח, קרא יצחק לעשו בנו הגדול ואמר; בני! הלילה הזה העליונים אומרים שירה, הלילה הזה כל העולם כולו אומרים הלל, ואוצרות טללים נפתחים בזה הלילה, עשה לי מטעמים עד שאני חי אברך אותך, ⁴⁷אני רואה שאחרי מותי לא יהיה לך לא כסף ולא שררה ולא כבוד ולא שום דבר, ואני מרחם עליך מאד, ועל כן אני רוצה לתת לך בחיים שלי את הברכה, ובזכות הברכה יהיה לך חיים וכל טוב.

אמר עשיו לאביו, ⁴⁸אני מוכן ללכת, אך אני דואג מאוד כי אחי יעקב ירצה בוודאי לתפוס לי את הברכות ואז אני אבוד, אמנם כעת נפל לי רעיון מצוין; הרי הקול שלי דומה קצת לקול של יעקב הרי סוף כל סוף אנחנו אחים, רק שהקול שלי קצת... עבה, והקול שלו קצת... דק, ובוודאי שאם הוא ירצה לקבל את הברכות הוא ישנה את הדיבור שלו, ויחקה את הקול שלי, ובכן אני רוצה לדפוק אותו, ולכן נסכם שכשאביא את המטעמים אני ישנה את קולי ואדבר בקולו של יעקב, אבל אתה אבא, אל תסמוך על זה לבד, אלא גם תמשמש את הידים שלי, שזה עם הרבה שערות ועל פי שתי הסמנים האלו תברך אותי. יצחק הסכים ואמר; בסדר! לך לדרכך והבא, אך תזהר לשחוט כמו שצריך, ועשיו הלך לדרכו.

♦ ורבקה שמעת ♦

רבקה אמנו ⁴⁹שמעה ברוח הקודש מה שאמר יצחק לעשיו, והיא הרי ידעה את האמת; מי הוא הצדיק ומי לא, קראה ליעקב בנה ואמרה; בני, הלילה הזה אוצרות טללים נפתחים, הלילה הזה עתידים בניך להיגאל מיד שעבוד, הלילה הזה עתידין לומר שירה, שמע בקולי, ⁵⁰כשם שכל ימיך אתה שומע לי גם כעת שמע בקולי, לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים, ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב, והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו, אך יעקב אבינו שהיה בקי בתורה, פחד לבו על קללת אביו, ויאמר יעקב אל

וילך לעת ערב מן היער לביתו, דרך חלון הבימה"ד, וירא דרך ארובות הבית את העונג ושמחה אשר שמה, ויבא אל תוך הבית ויאמר הוי אחי רמיתני ⁴⁴יעקב, מה לך שאתה מפיר את ההסכם שהסכמנו, ואתה משיג את גבולי הלא עולם הזה הוא חלקי מכל עמלי, והרי סיכמנו שהעולם הזה שייך עבורי הרי שאין לך זכות בו, ומה לך עורך שלחן וסועד סעודת מלכים, וגונב את חלקי? ! נענה יעקב אבינו ואמר לו; אחי, מה לך נזעק, לא גנבתי לך כלום מחלקך, ומה שהנך רואה אותי אוכל ושותה הוא סעודת מצוה, של סיום מסכתא, שזכיתי היום הזה לסיים מסכת בבא קמא, ועל זאת ישמח לבי וסעודה זו אינה שייכת כלל וכלל לעולם הזה! כשמוע עשיו דברי אחיו החליט בנפשו, הנה כי כן ראיתי כי אחי יעקב נהנה מהעולם הזה וגם מהעולם הבא, הרי שזוכה לשני עולמות על ידי לימוד התורה, ומדוע יגרע חלקי ולא אשב ללמוד תורה, ואז גם אני אזכה לשתי שלחנות, ומיד לקח ליזו מסכת בבא קמא והחל ללמוד, כיון שהגיע לדף ע"ז ע"א בדברי הגמרא פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר, וראה איך שעל שורה גמרא ורש"י, נכתב לצידו דף שלם עם תוס', נבהל מאוד ומיד סגר את המסכתא באמרו ליעקב הריני מוותר על חלק העולם הבא ולכל הפחות לא אצטרך לעמול קשה על לימוד התורה.

♦ ויהי פי זקן יצחק ♦

כחמישים שנה אחרי מכירת הבכורה יצחק אבינו הזדקן, ועיניו כהו מראות, ולמה כהו, כי ⁴⁵כשנעקד על גבי המזבח, והיה אביו רוצה לשחטו באותה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת והיו בוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו לכך כהו עיניו לעת זקנתו. וכאשר כהו עיניו היה יצחק בן מאה עשרים ושלש שנה, וחשב יצחק לעצמו, הנה אמי שרה נפטרה בגיל מאה עשרים ושבע, והרי המזל של אבא ואמא גורם, שיכולים למות באותו הזמן שהם מתו, ואני כבר בתוך חמש שנים סמוך לגיל הזה, שאני כעת בן מאה עשרים ושלש, ואיני יודע מתי אמות, ובכן עלי לברך את בני לפני מותי, וכיון שחשב שעשיו מתנהג כמו שצריך, רצה להעביר לו את הברכות שה' נתן לו, כי הוא הבכור.

44. מהרי"ד מבעלזא הובא בספר אז יאמרו, גולדברגר, דברי תורה מונקאטש תנינא קי"ב, שפע חיים חו"ר תשמ"א, עמוד ס"ח

45. רש"י

46. פרקי דרבי אליעזר פרק לא

47. חזקוני

48. הגר"ז

49. תרגום יונתן

50. מדרש אגדה

וככלה בקשורה, וירד עליו תחית טל מן השמים, ונדשנו עצמותיו ונעשה גבור חיל.

♦ וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהַבִּיא ♦

נחזור לעשיו הרשע, כאשר יצא עשיו מלפני אביו, כמובן שכל חשקו היה לקבל את הברכות, ועל אף שכל ימיו כיבד את אביו, וזה מצוה היחידה ששמר, ובאמת שמר על המצוה בכל מחיר, עד כדי שהתנא הגדול רבי שמעון בן גמליאל אמר על עצמו; כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה, שמש עשו הרשע את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמש אותו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לשוק הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, ובכן עשיו שהיה כל כך מהדר במצוה זו, בוודאי גם עכשיו בשעה שכל גורל עתידו עומד להיחתם, רצה לקיים את מצוות אביו, אלא שעשיו הוא בכל זאת רשע, וכל הדרכים כשרות לפניו, המטרה מקדשת לו את האמצעים, ולכן כשהולך להביא ציד לאביו, הולך עם מטרה ברורה, להביא בכל מחיר, אם ימצא הרי טוב, ואם לא יביא מן הגזל, ובכן בדרך שאדם בוחר נותנים לו את האפשרות ללכת בה, ואכן כל אותו היום היה עשו צד צבאים וכופתן, ומלאך בא ומתירן, וכשלא הצליח עם הצבאים, היה צד עופות ומסכסכן זה בזה שלא יפרחו, ומלאך בא ומפריחן והכל כדי שיבא יעקב ויטול את הברכות, והנה כשראה עשיו שהשעה דחוקה, והוא מאחר להביא לאביו, והרי על היום הזה היה עשו משתוקק אליו מאוד, יום קבלת ברכתיו של אבא, והנה הוא הלך כמדי יום אל השדה לצוד ציד, ודוקא אותו יום שכל כך רוצה הוא להזדרז, דוקא אז כל אותו היום לא מצליח, דוקא היום לא הולך לו.

♦ הַצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד פֶּלֶב יַחֲדָתִי ♦

ובכן האדם ניכר בשעת לחץ, בשעת כעס, כשלא מסתדר לו החיים כמו שהוא רצה, וכאן הגיע שעת מבחן של עשיו דוקא במצוה שכל כך הידר בה, מצוות כיבוד אב, והנה מה עושה עשיו הרשע, בשעת הלחץ הגדול

רבקה אמו, הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק, אולי ימושני אבי ויראה שאני משקר, והבאתי עלי קללה ולא ברכה, אמרה לו אמו; אם תקבל ברכה עליך ועל זרעך, אבל מקללה אין לך מה לפחד⁵¹ כי לי נאמר בנבואה שלא יבואו עליך קללות.

הלך יעקב והביא שני גדיי עזים לאמו, להקריב אחד לקרבן פסח, ואחד עשתה מטעמים, ונתקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדות אשר אָתָה בְּפִית וְתִלְבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן, וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים הַלְּבִישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֻלְקֵת צְנֹאָרָיו.⁵² עשיו היה גבוה ויעקב היה יותר נמוך, וזה היה מאוד ניכר, כולם הכירו שזה הגדול וזה הקטן, ורבקה רצתה לבחון נבואתה בבגדיו של עשו, והלבישה בגדיו של עשו ליעקב לראות אם יבוא למידתו של יעקב, שבזה יתאמת לה נבואתה וכשראתה שבאו למידתו אז נתאמת נבואתה, מיד ונתתן את המטעמים ואת הלקח אשר עשיתָ בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה, כי יעקב לא רצה לשקר,⁵³ והוא בכה, ולא רצה להביא את האוכל לאביו, עד שרבקה נתנה בידי, את האוכל, וגם אז לא התרצה, עד שאמרה לו; מלאכים ילוו אותך לאביו, בכל זאת כשיעקב הגיע עם המטעמים עד הדלת של אביו, התעלף מרוב פחד, שלח אליו הקב"ה את המלאך מיכאל, ואת המלאך גבריאל, והם תמכו בו להביאו אל אביו.

וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אָתָה בְּנִי, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אָנֹכִי [אני הוא המביא] עֲשׂוֹ בְּכֹרְךָ! עֲשִׂיתִי פֶּאֶשֶׁר דְּבִרְתָּ אֵלַי אִמֹר יִצְחָק; גִּשָׁה נָא וְאִמּוֹשׁ אוֹתָךְ בְּנִי, הֲאֵם אֵתָה בְּאִמּוֹת בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא,⁵⁴ כששמע יעקב את הדיבורים האלו יוצאים מפי אביו, נבהל ונרעד והרגיש כאילו מים קרים נשפכו על שוקיו, ליבו נחלש ונימס כשעווה, וכמעט נפל על הרצפה,⁵⁵ התפלל יעקב לה' ואמר; שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל ה' בְּצַרְתָּה לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ה' הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׁפְּת שֶׁקֶר מְלִשׁוֹן רַמְיָהּ וְגו', ה' שמע את תפילתו, ושלח לו שני מלאכים אחד מימינו ואחד משמאלו, כדי להחזיקו.

יצחק אבינו עשה כפי ההסכם, למשש אותו בבואו לקבל הברכות וראה אמנם ששתי הסמנים מתאימים הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ויברכהו.

עשר⁵⁶ ברכות ברך יצחק את יעקב, כנגד עשרה מאמרות שנברא בהן העולם, וכשיצא יעקב מעוטר כחתן

51. תרגום אונקלוס
52. שפתי כהן
53. צאינה וראינה
54. מדרש רבה
55. זהר
56. ילקוט רמז קי

♦ איך נחפשו עשו נבעו מצפניו ♦

והנה עד כאן נתנו משמים רשות לעשיו להחביא את עצמו מאביו, להסתיר את מעשיו האמיתיים, להראות את עצמו כאילו הוא צדיק, והכל בזכות⁶¹ שכיבד את אביו בכל כוחו, לכן זכה שלא יתגלה לאביו כל קלונו, כדי שלא לצער, אבל כעת שפגם בכבוד אביו מאוד, והביא לו כלב לאכילה, כבר לא זכה להסתיר את מעשיו, וכשנכנס עשיו, ויצחק אבינו שמע את קולו, והכיר⁶² בוודאות שזה עשיו, חרד יצחק חרדה גדולה, ומדוע הזדעזע כל כך, כי ראה גהינום פתוחה תחתיו של עשיו, וגם⁶³ הריח בתבשיליו שריפת גהינום, ושאל את עשיו מי אתה? לפי שבשעה שנכנס יעקב נכנסה עמו ריח גן עדן ריח נוח, ונתישבה דעתו של אותו צדיק והתחיל לברכו, אבל כשנכנס עשו נפתח לו גיהנם לכן ויחרד יצחק חרדה גדולה, והיה תמיה יצחק בלבו ואומר אני רואה גיהנם ועשיו מסיק אותו.

וכעת נכשל גם בדיבורו אל אביו באמרו, 'קום אבי, ולא דיבר בכבוד, קום נא, כמו שדיבר יעקב.

ובכן יצחק שואל; מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מפל בטרם תבוא ואברכהו, מקודם כבר הביאו לי ואכלתי וטעמתי מכל טעמים שרציתי לטעום טעמתי בו, כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד מאד, ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי, אמר יצחק; בא אחיק במרמה ויקח ברכתך, אחיך התנהג בחכמה ואחרי כל הסעודה האכילני את האפיקומן, [במרמה⁶⁴ בגימטריא אפיקומן] ואיני יכול לטעום מתבשילך.

בחיי, מצא לו עצה, לא יאומן כי יסופר, הרשע הזה שכל כך מהדר בכיבוד אב, מוכן להאכיל את אביו חיה טמאה, העיקר שיקבל את הברכות, עשיו הרשע מצא לו כלב, והרגו והכין ממנו סעודה לאביו, והנה הוא מגיע באותו יום עייף ויגע, וכולו כועס, ונכנס הוא אל אביו.

♦ ויהי אך יצא יצא יעקב - ועשו אחיו בא מצידו ♦

והנה הדלת של הבית אצל יצחק אבינו היה תלוי בציר באמצעו, וכשיה נפתח היה הדלת תלויה באמצע, ואז היה אפשר להכנס ולצאת משני צדדיו, והשם יתברך, עיכב את עשיו בהשגחה פרטית, עד לזמן המדויק, שיעקב אבינו יצא, ואז בבת אחת כשעשיו נכנס מצד שמאל, יצא יעקב בצד ימין, והנה עשיו הרשע היה תמיד משמש את אביו בבגדים שחמד אותם מנמרוד, הבגדים שהיו מצוירות עליהן כל החיות, אבל כעת לא לבש אותן, ומדוע? כי עשיו היה מרמה וצד את אביו, ותמיד מראה את צדקו וכיון שאביו ציוה עליו ואמר; ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד, לא היה יכול ללכת עם הבגדים האלו לצוד, כי כשהיה הולך לבוש עם הבגדים הללו, היו כל החיות באות ונופלות לפניו מאליהם בחשבם שהוא מלך החיות, והרי אביו אמר לו לצוד בקשת, וכיון שידע שאביו ימשש אותו, לכן לבש בגדים אחרים, להראות שבאמת קיים את ציווי אביו ללא שינוי.

עשיו⁵⁹ נכנס לאביו, ולא ראה בצאת יעקב, כי בתוך הבית לא היה כל כך מואר, אבל יעקב שהיה בפנים, ראה את עשו נכנס, והטמין עצמו אחורי הדלת עד שראה עשו נכנס, ומהתורה מספרת לנו הנסים שנעשו ליעקב, שאילו הקדים עשו לבוא רגע אחד קודם, לא נתברך יעקב

57. תרגום יב"ע כז לא

58. ליקוטי יהודה, אלטר.

59. בעלי התוס'

60. רשב"ם

61. על פי שפתי צדיק אות ל"א

62. תנחומא

63. תרגום יונתן

64. מנחת אליהו לבעל שבט מוסר פרק ל"ד

עיצוב ועימוד: בהירות
b65271000@gmail.com

ניתן להשיג בטל': 053-314-1925
ובמייל: wa052052@gmail.com